

Šaur, Josef

Ruské dějepisectví v pojetí Josefa Macůrka

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2007, vol. 56, iss. X10, pp. [143]-150

ISBN 978-80-210-4274-2

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103060>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JOSEF ŠAUR

RUSKÉ DĚJEPISECTVÍ V POJETÍ JOSEFA MACŮRKA¹

Jedním ze zakladatelů české slavistické historiografie byl nepochybně Josef Macůrek,² který v letech 1935–70 působil na brněnské univerzitě jako profesor slovanských dějin. Do Brna ho přivedla spíše souhra náhod než záměr. V Praze, kde studoval a zahájil svoji vědeckou kariéru, totiž nemohl z kapacitních důvodů získat profesorské místo, a tak našel pedagogické a badatelské uplatnění v brněnském historickém semináři. Po další zbytek svého života byl s Brnem úzce svázán. Do Brna se přestěhoval, a když mu byla po druhé světové válce nabídnuta možnost přejít na pražskou univerzitu, odmítl. Vybudoval na brněnské Filozofické fakultě Katedru dějin střední, jihovýchodní a východní Evropy. Neopomenutelná je jeho zásluha o vznik knihovny při této katedře zaměřené na literaturu ke slovanským, resp. východoevropským dějinám.³

Během 30. let a zejména v demokratickém mezidobí 1945–48 napsal Macůrek několik významných kompendií.⁴ Mezi ně patří i *Dějepisectví evropského východu* (Praha 1946), práce obsaženou látkou dosud nepřekonaná. Avšak ani po válce se neomezoval jen na badatelskou činnost a výrazně zasáhl do života fakulty organizační prací. V akademickém roce 1946/47 zastával funkci děkana, měl zásadní podíl na vzniku pobočky Slovanského ústavu v Brně v roce 1948

¹ Předkládaná studie navazuje na dřívější příspěvek R. Vlčka k tomuto tématu a doplňuje ho o nové poznatky získané studiem Macůrkovy pozůstalosti. Srov. Vlček, R.: *Práce Josefa Macůrka z dějin východoevropského dějepisectví*. In: Gonč, V. (ed.): *Josepho Macůrek viginti lustra complenti oblatum*, Brno 2001, s. 59–68.

² O Macůrkovi nejnověji srov. Dvořák, J.: *Josef Macůrek. Dějiny východní Evropy a Slovanů. Brno v minulosti a dnes.* (v tisku). Dále srov. Gonč, V. (ed.): *Josepho Macůrek viginti lustra complenti oblatum*, Brno 2001; Kutnar, F.–Marek, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století.* Praha 1997, s. 809–814; Kudělka, M.–Šimeček, Z. a kol.: *Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760.* Biograficko-bibliografický slovník. Praha 1972, s. 288–292; Nečas, C.: *Josef Macůrek.* Praha 1998. Zde je uvedena další (především časopi-secká) sekundární literatura k Macůrkovi a jeho činnosti.

³ Dvořák, J.: *Josef Macůrek. Dějiny východní Evropy a Slovanů.* (v tisku).

⁴ Srov. Nečas, C.: *Macůrkova kompendia.* *Časopis Matice moravské (ČMM)*, 116, 1997, s. 267–273.

a na obnovení specializovaného pracoviště pro východoevropské dějiny v roce 1957 (Katedra dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy).⁵ Svojí organizační, pedagogickou a badatelskou činností naplnil Macůrek slova J. Bidla, která o něm napsal brněnskému historikovi B. Navrátilovi: „*Macůrek je přece prvotřídní síla, jemuž rovný se hned tak vůbec nenajde.*“⁶

Oficiálně požádal Macůrka o napsání syntézy o východoevropském dějepisectví Historický klub dopisem ze dne 22. 11. 1945.⁷ Obratem souhlasil a v následující odpovědi dostal poměrně vágní naznačení, jak by měla jeho práce vypadat. Historický klub si přál, aby ji napsal jako „protějšek“ k Šustově práci *Dějepisectví: jeho vývoj v oblasti vzdělanosti západní ve středověku a době nové*. Nicméně myšlenka zpracovat dějepisectví východoevropské provenience byla starší. Již na III. konferenci představitelů Federace historických společností východní Evropy a slovanských národů (1933) se slavisté shodli na požadavku vydat soupis prací o dějinách východní Evropy.⁸ Tuto potřebu zdůraznil Macůrek i na I. sjezdu československých historiků v roce 1937, na němž jednak volal po vypracování přehledu historiografické produkce slovanských a východoevropských národů, jednak artikuloval nutnost vydání soupisu archivních pramenů týkajících se mezislovanských vztahů a dějin Slovanů. Macůrkovy návrhy sjezd přijal a zapracoval do usnesení.⁹ Jeho realizaci však odsunula druhá světová válka.

Během ní pracoval jako zemědělský a lesní dělník v rodné Chomýži. V zimním období tak měl pravidelně volno, které věnoval badatelské činnosti a přípravě materiálů, jež chtěl využít po návratu na univerzitu k výuce. Již týden po osvobození se vrátil na fakultu a krátce poté byl reaktivován.¹⁰ Následující období do února 1948 patřilo k jeho nejneproduktivnějším a během krátkého časového úseku se mu podařilo napsat několik syntéz. Zpracování slovanské, resp. východoevropské historiografie rozvrhнул do dvou prací. Souběžně pracoval jak na *Dějepisectví evropského východu*, tak na *Úvodu do slovanských dějin*. Zároveň odevzdal oba rukopisy do nakladatelství Melantrich. Jejich další osudy jsou však zcela odlišné. Zatímco první z prací vyšla tiskem na přelomu let 1946/47, vydání druhé se vinou nedostatku kvalifikovaných sil a zahlnění tiskárny oddalovalo až došlo k publikačnímu zákazu z politických důvodů.

⁵ Vlček, R.: Česká poválečná historiografie a studium ruských dějin od vlády Kateřiny II. do r. 1917. In: Veber, V. (ed.): Ruské a sovětské dějiny v české poválečné historiografii. Praha 1996, s. 23.

⁶ Citováno dle Nečas, C.: Josef Macůrek a rozvoj studia dějin středoevropských a slovanských národů. ČMM, 112, 1993, s. 326.

⁷ Dopis Historického klubu ze dne 22. 11. 1945. AMU, fond B 88 J. Macůrek, Korespondence s Historickým klubem, kart. 15, inv. č. 529.

⁸ Macůrek, J.: Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích. Editor J. Janák. Brno 1998, s. 34.

⁹ Tamtéž, s. 57.

¹⁰ Nečas, C.: Josef Macůrek. Praha 1998, s. 13.

Jelikož obě práce na sebe navazovaly, doplňovaly se a tvořily jeden celek, poškodil zákaz i samo *Dějepisectví*, jehož koncepce vyžadovala a předpokládala rozšiřující analytickou část. *Dějepisectví* bylo vydáno v 5 200 výtiscích a od počátku prodeje šla kniha dobře na odbyt; a to se předpokládalo, že zájem poroste po otištění recenzí.¹¹ Ty přinesly podle očekávání převážně pozitivní hodnocení, byť vytykaly knize různé drobnější nedostatky. Překvapuje však informativní charakter a malý rozsah anotací otištěných v hlavních historických periodických Slovanský přehled a ČČH.¹² Obzvláště kritickou recenzi napsal a otiskl v roce 1948 v 11. čísle časopisu *Voprosy istorii* polonista I. Miller.¹³ Její překlad zanedlouho vyšel i v časopise *Tvorba* a ve zkrácené verzi i v *Rudém právu*. Dlouhá recenze čítající téměř šest tiskových stran napsaná z pozic marxistické vědy se stala onou nechvalně pověstnou „sekerou“, která „srazila Macůrkovi hlavu“.

Pominu-li faktografické výtky týkající se vztahu ruské a polské raně novověké historiografie, které se necítím oprávněn posuzovat, nese se celá kritika v ideologickém duchu. „*Книга проф. Мацурека – яркий образец того, как беспомощна буржуазная историческая наука в попытках дать широкое историческое обобщение, выйти за рамки простого перечня фактов, событий, имен.*“ Miller vytkl autorovi nepochopení třídního hlediska, nařkl ho z reakčně buržoazních tendencí, z osobní pseudoobjektivnosti a vědeckosti, tvrdil, že se Macůrek snažil podsunout českému čtenáři antisovětská stanoviska a pokrýt ruskou minulost. Miller zcela dezinterpretoval absenci kapitol o československém dějepisectví. Viděl v tom záměr ukázat, že ČSR není součástí východní Evropy a úmysl „*дать оружие реакционным силам, стремящимся противопоставить Чехословакию Советскому Союзу [...] вернуть ее в лоно западного империализма*“. Přitom knihu o československém dějepisectví plánoval vydat Historický klub zvláště a jejím autorem měl být O. Odložilík. Hořký úsměv dnes vyvolává Millerovo rozhořčení nad tím, že Macůrek neuvedl v části o sovětském dějepisectví Leninovy a Stalinovy práce.

Následky zdrcující ideologické kritiky na sebe nenechaly dlouho čekat. Již samotný únorový převrat přinesl Macůrkovi řadu komplikací. Na podzim 1948 byl zbaven vedení pobočky Slovanského ústavu v Brně a následující rok musel opustit redakční kruh ČČH. Po přetištění kritické recenze v *Rudém právu* se dostavil do klubu tajný policista a zabavil zbývající výtisky *Dějepisectví* (jednalo se o 3 360 exemplářů). O jejich dalším osudu mělo rozhodnout Ministerstvo informací.¹⁴ Zároveň si ministerstvo vyžádalo od Melantrichu text *Úvo-*

¹¹ Srov. Dopis Historického klubu ze dne 18. 4. 1947. AMU, fond B 88 J. Macůrek, Korespondence s Historickým klubem, kart. 15, inv. č. 529.

¹² Bibliografické údaje recenzí Macůrkovy knihy viz Nečas, C.: Josef Macůrek. Praha 1998, s. 46; seznam recenzí v denním tisku viz Dopis Historického klubu č. 15 (nedatován). AMU, fond B 88 J. Macůrek, Korespondence s Historickým klubem, kart. 15, inv. č. 529.

¹³ Miller, I.: Istoriografija vostočnoj Evropy v osveščennii I. Macureka. *Voprosy istorii*, 1948, č. 11, s. 118 – 123.

¹⁴ Srov. Dopis Historického klubu ze dne 24. 1. 1949. AMU, fond B 88 J. Macůrek, Korespondence s Historickým klubem, kart. 15, inv. č. 529. Ve zmíněném dopise odmítl tajemník His-

du za účelem interního posouzení. Rukopis byl již v té době po řadě průtahů vysázen a byly provedeny korektury. Nakonec vydalo ministerstvo publikační zákaz. Archiv Masarykovy univerzity uchovává strojopis *Úvodu* s rukopisnými opravami, Macůrkovy poznámky a výstřižky z tisku, použité při psaní práce.¹⁵ Sloupcové korektury textu jsou dnes nezvěstné. Několik tezí ze zakázaného díla použil autor ve svých přednáškách, nicméně se jednalo o postřehy k problematice slovanských dějin jako celku, nikoliv ke slovanské historiografii. Macůrek nespravedlivou kritiku a následný postup vládních orgánů těžce nesl a v rozčilení zničil rukopis předpokládané dvousvazkové práce *Slované v minulosti*.

Macůrkovo *Dějepisectví* bylo již vícekrát hodnoceno a současní badatelé se shodují na jeho mimořádném přínosu. Měně pozornosti se věnovalo *Úvodu*. Jelikož obě práce měly tvořit celek, odpovídá druhá část na některé výtky směřované části první. Provedme proto nyní srovnání obou prací.

Sám Macůrek chápal *Dějepisectví* jako část syntetickou a úvodní, *Úvod* jako část analytickou prohlubující, se širším a složitějším cílem.¹⁶ První polovinu *Dějepisectví* proto věnoval vysvětlení pojmu východní Evropa a ukázal, jak se postupně prosazoval v evropské historické produkci od Byzance po meziválečné období. Ve druhé polovině se zaměřil na výčet hlavních představitelů východoevropského (tj. slovanského, s výjimkou československého, byzantského, osmanského, maďarského a rumunského) dějepisectví od šestého století do 30. let dvacátého století. Vzhledem k objemu látky a omezenému prostoru muselo nutně dojít 1. k tomu, na co upozornil sám Macůrek, že totiž „často bylo nutno zjednodušiti složitý vývoj a v mnohých věcech nebylo možno jíti do hloubky“,¹⁷ a 2. k disproporcím v rozsahu jednotlivých pasáží, zejména upřednostněním staršího dějepisectví před moderním (meziválečným). Stručnost výkladu i disproporce se staly hlavními nedostatky zdůrazňovanými v recenzích. Nepoměr pasáží považují za pochopitelný, neboť Macůrek si uvědomoval, že k objektivnímu zhodnocení moderní, tj. pro něho současné historické produkce je potřeba větší časový odstup. Stručnost měl řešit *Úvod*, který měl rozsah srovnatelný s *Dějepisectvím*, avšak zaměřoval se výhradně na vyložení slovanského dějepisectví (včetně československého).

V každé z prací zvolil Macůrek jinou periodizaci vývoje historiografie. V *Dějepisectví* postupoval v souladu s vytčením pojmu východní Evropa a odvíjel výklad podle působení geopolitických center – Byzanc, Osmanská říše, polskolitevský stát, carské Rusko. Vycházel z předpokladu, že nelze oddělovat politické dějiny od dějin dějepisectví.¹⁸ Toto rozčlenění mu umožnilo souvisle a jednotlivo

torického klubu Millerovu výtku stran vynechání československého dějepisectví a zároveň radil Macůrkovi, aby se sám obhájil na ministerstvu.

15 AMU, fond B 88 J. Macůrek, Úvod do slovanských dějin, kart. 39 - 40, inv. č. 827.

16 Macůrek, J.: Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích, s. 60–61.

17 Macůrek, J.: Dějepisectví evropského východu. Praha 1946, nestránkovaný úvod.

18 Tamtéž, s. 132.

sledovat historickou produkci tak velkého území, jakým byla východní Evropa, navzdory jejím nestálým proměnám. Pro *Úvod* vybral členění podle vývojových fází dějepisectví – raný a rozvinutý středověk, vrcholný středověk, doba nová (osvícenství a národní obrození), období vědecké, tzv. pozitivizmu, dějepisectví v letech 1917/18–1938. Čtenář tak měl být seznámen se dvěma možnými pohledy; oba mají své opodstatnění, výhody i nevýhody a ani jeden nelze považovat za absolutní.

Centrální místo má v Macůrkově koncepci zkoumání vlivů a souvislostí, které se na formování slovanského (resp. východoevropského) dějepisectví podílely. Odhalování vzájemného ovlivňování a působení mezi regiony a národy Evropy se také výrazně promítlo do jeho dalších prací. Byl si vědom, že oddělené zkoumání národních historiografií může vést k vytvoření jejich pokřiveného a nepravdivého obrazu. Zásadní vliv na východoevropské dějepisectví měly podle něj západoevropské ideje, které se však transformovaly vlivem místních myšlenkových proudů. Důsledkem tohoto vzájemného ovlivňování shledával v historické produkci východní proveniencie stejné vývojové fáze jako v západní Evropě.¹⁹ Někdy však docházelo u Macůrka k přeceňování západních vlivů: „*Novodobá ruská civilizace a kultura se stávaly kreací výslovně západoevropskou, byla zřejmým ovocem západní vzdělanosti. Všechny velké činy a hlavní mezníky v rozvoji ruské vzdělanosti byly spojeny se západními vlivy.*“²⁰

Macůrek nechtěl podat pouze výčet dějepisců a knih nebo přehled dosavadního bádání o tématu, nýbrž chtěl vytvořit obraz hlavních historiografických tendencí a názorů na dějiny, metod a zásadních hledisek, sporných či nejasných otázek, bojů a snah v rámci jednotlivých slovanských historiografií, chtěl zobrazit vzájemné souvislosti slovanské historické produkce, a příp. vyličit hlavní problémy slovanských dějin.²¹ Proto svůj výklad odvíjel od pomyslných vývojových uzlů. Pro ruské dějepisectví 19. století to byli autoři velkých syntéz: Karamzin – Solovjov – Ključevskij. Ti zaujímají centrální místo, jejich pojetí dějin věnoval Macůrek nejvíce prostoru. Zatímco v *Dějepisectví* jejich koncepci pouze interpretoval, v *Úvodu* své teze ilustroval hojnými citacemi. Dalším významným autorům vyhradil méně místa a některé uvedl pouze v připojeném seznamu. Mnoho jmen na malém prostoru se stalo častým námětem kritiky. Avšak nezapomínejme, že Macůrkovi šlo o sledování hlavních vývojových linií, ostatní uváděl pro úplnost. V *Úvodu* navíc tyto pasáže rozšířil o výklad rozvoje univerzit, historických spolků, ediční činnosti a archivní práce. Vystihl problémy, které v Rusku způsobovala absence centrálního tiskového orgánu, jako např. *Historische Zeitschrift* nebo ČČH.

V souladu se svojí koncepcí východoslovanských dějin,²² odděloval Macůrek od druhé poloviny 19. a počátku 20. století dějiny ukrajinského a běloruského dějepisectví od ruského. Jedná se o dosud otevřenou otázku týkající se nejen

¹⁹ Tamtéž, s. 130–131.

²⁰ AMU, fond B 88 J. Macůrek, Úvod do slovanských dějin, kart. 39, inv. č. 827, s. 174.

²¹ Tamtéž, s. 35.

²² Srov. Macůrek, J.: Dějiny východních Slovanů I.-III. Praha 1947.

historické produkce, ale kultury jako celku. Kde končí ruská kultura 19. století a začíná ukrajinská (resp. běloruská)? Tím, že Macůrek věnoval každé z těchto historiografií vlastní kapitolu, vyvolal kritiku a vytvořil dojem ignorování dvojdomosti některých historiků. Avšak toto pojetí odpovídalo jeho teorii o postupném vydělování ukrajinské a běloruské národnosti z ruské. Neopomněl zdůraznit, že např. Kostomarov psal své práce rusky. Jako stěžejní kritérium si Macůrek zvolil ideovou náplň daných prací, nikoliv jazyk zpracování, popř. místo působení jejich autorů, čímž dodnes nejčastěji argumentuje ruská historiografie.

Při zpracování ruské historiografie se Macůrek opíral o všechny do té doby vydané syntetické přehledy (z nejvýznamnějších autorů zmiňme Kojaloviče, Miljukova, Ikonnikova) a řadu drobnějších analytických prací. Nevyhýbal se ani marxistickým příručkám (Pokrovskij). Neopíral se o první opravdu souhrnnou a rozsáhlou (a ne zcela zavrženíhodnou) sovětskou příručku *Russkaja istoriografija* N. L. Rubinštejna, avšak předpokládám, že se tak stalo vinou její nedostupnosti, neboť byla vydána v průběhu války (1941). Macůrek začlenil do *Dějepisectví* podrobný seznam použité literatury čítající čtyřicet stran tištěných drobným písmem, který rozčlenil tematicky podle kapitol. Měl sloužit studentům jako odrazový můstek při hlubším studiu dějepisectví. Připomeňme, že kniha vyšla jako vysokoškolská příručka. Podobný záměr měla i poslední (šestá) kapitola *Úvodu* zahrnující přehled hlavních edic historických pramenů a syntéz k dějinám slovanských národů.

I přes kritiku *Dějepisectví* a s ní spojenými následky pronesl Macůrek 9. prosince 1949 v Bratislavě pro Slovenskou historickou společnost přednášku *Michail Nikolajevič Pokrovskij a nejnovější sovětská historická věda*. Nikdy ji však neuveřejnil a následující rozbor proto vychází ze strojopisu uloženého v Archivu MU.²³

V první části příspěvku rozebral chvalozpěvy napsané o Pokrovském ve sborníku *Pamjati M. N. Pokrovskogo*, vydaného v souvislosti s historikovým úmrtím (1932). V něm byl vyzvedáván jako historik držící se generální linie strany a odmítající jakékoli odklony od ní. Velmi skromně se sice přiznávalo, že se před revolucí dopustil některých ideologických pochybení, ale po revoluci je napravil. Avšak již o dva roky později (1934) vyšel sborník *Protiv istoričeskoj koncepcii M. N. Pokrovskogo*, který vše viděl opačně. B. D. Grekov a S. V. Bachrušin odmítli Pokrovského pojetí feudalismu. Mimo SSSR však stále považovali Pokrovského za předního marxistu, podotýkal Macůrek. U nás nebyl Pokrovskij neznámý. V. Čejchan o něm napsal podrobné heslo do Ottovy encyklopedie.²⁴

Dále předložil Macůrek krátký životopis Pokrovského a přehled jeho hlavních děl. Analyzoval jeho historickou koncepci, chápání marxismu a ekonomického materialismu. Ukázal, že zásady obecných dějin, jak je Pokrovskij vymezoval,

²³ AMU, fond B 88 J. Macůrek, Michail Nikolajevič Pokrovskij a novější sovětská historická věda, kart. 41, inv. č. 828. Přednáška představuje text o rozsahu 49 strojopisných stránek formátu A5.

²⁴ Dodatky k Velikému Ottovu slovníku naučnému. Díl 5, svazek 1. Praha 1938, s. 1200–1201.

sám nedodržel ve svých syntézách o ruských dějinách a někdy se od nich zásadně odchyloval.²⁵ Jako charakteristický rys jeho pojetí dějin viděl Macůrek právě ekonomický materialismus, který se Pokrovskij snažil v porevoluční době překonat. V přístupu k ruskému státu vyšel Pokrovskij z Leninových názorů. Macůrek konstatoval, že v Pokrovského pojetí ruských dějin převládaly stinné stránky nad světlými.²⁶ Příčinu spatřoval ve faktu, že autor psal hlavně v době předrevoluční, a proto bořil „buržoazní mýty“. Tato koncepce měla opodstatnění před revolucí, nikoliv však po ní.

Na to navázal Macůrek rozborem Stalinových požadavků na psaní dějin. V roce 1931 uveřejnil Stalin v časopise Proletarskaja revolucija dopis *O někotorych voprosach istorii leninizma*. Usnesení strany z roku 1934 přineslo kritiku nedostatků v ruské historické vědě. A v tomtéž roce uveřejnili Stalin, Ždanov a Kirov *Zaměčenija po povodu konspektov učebnikov*. Psaní dějin mělo být důsledně přehodnoceno. Za nejdůležitější mezník utváření sovětské historické vědy považoval Macůrek rok 1937, kdy byly vydány učebnice odpovídající novým direktivám. Metodám historické vědy se věnovala i jedna kapitola v *Krátkém kurzu dějin bolševické strany* (1938). Poslední část přednášky věnoval Macůrek srovnání výsledků sovětské vědy v desetiletí 1938–48 s Pokrovského koncepcí. Lišily se v přístupu k feudalismu a jeho zdrojům. Diametrální rozdíly shledával v Pokrovského názorech na dějiny Ruska a SSSR. Rusko viděl jako zaostalý stát, i když pozdější historikové chtěli vidět Rusko silné a velké.

Brněnský badatel o tom napsal: „*Jestliže Pokrovskij hlásal, že Rusko bylo tak-řka vždy světem ve srovnání s ostatní Evropou zaostalým, dnes se zdůrazňuje, že tomu tak nebylo.*“²⁷ Nebo jinde: „*Je tu odchylná představa na velké postavy ruských dějin. Jestliže Pokrovskij mluvil s lhostejností o vedoucích postavách rurikovské dynastie, spatřují se dnes v mnohých z nich vynikající vzory politického i společenského života.*“²⁸

Poukázal tak na jevy, které západoevropská věda „objevila“ až o mnoho let později.²⁹ Uvědomoval si rozdíl mezi „leninskou“ koncepcí raženou ve 20. letech, v níž bylo carské Rusko odmítáno víceméně jako celek, zatímco „stalinská“ koncepce 30. let přinesla jistou rehabilitaci ruských dějin. „Stalinský“ pohled na velké osobnosti ruských dějin souvisel mj. i s kultem osobnosti. Referát lze proto chápat jako doplnění předchozích prací,³⁰ neboť přináší informace o marxistické vědě a jejím porevolučním vývoji, jak institucionálním, tak ideologickým. Maců-

25 AMU, fond B 88 J. Macůrek, Michail Nikolajevič Pokrovskij a novější sovětská historická věda, kart. 41, inv. č. 828, s. 24.

26 Tamtéž, s. 35.

27 Tamtéž, s. 47.

28 Tamtéž, s. 48.

29 Srov. např. Service, R.: Rusko. Experiment s jedním národem. Od roku 1991 do současnosti. Praha – Plzeň 2006, s. 19–83.

30 Tak jej chápal i sám Macůrek srov. Macůrek, J.: Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích, s. 88.

rek se pokusil o objektivní zhodnocení materialistického a marxistického přístupu k dějinám. To, že zmíněná přednáška leží dodnes v archivu a nikdy nebyla publikována, mu ušetřilo řadu problémů, avšak ani tak nezůstala bez odezvy. Sám po čtyřiceti letech vzpomínal, že přednáška „*měla pohnuté dozvuky nejen v Bratislavě, v Brně i v Praze.*“³¹

Historiografie se promítala i do Macůrkovy výuky. Před válkou rozebíral v seminářích nejstarší maďarské kroniky, analyzoval Długoszovu kroniku a polskou humanistickou tvorbu.³² V poválečném období vedl v Bratislavě na pozvání tamější univerzity seminář s názvem *Nestor, zakladatel ruského dějepisectví, jeho vznik a mezinárodní souvislosti*.³³ Pro úplnost dodejme, že významný ruský historik J. V. Tarle se stal během Macůrkova „děkanského roku“ 1947 a na jeho návrh čestným doktorem brněnské univerzity.

Macůrkovy práce věnované historiografii jsou dodnes přínosné a nepřekonatelné a představují inspiraci a výzvu. České prostředí dosud čeká na badatelova „nástupce“, který zpracuje podobný přehled ruského (či východoslovanského) dějepisectví. Ostatně taková práce nechybí jen u nás, ale dokonce i v Rusku. Historiografických kompendií tam vyšlo od roku 1991 několik, nicméně žádné z nich se rozsahem pojetí ruské problematiky nevyrovná Macůrkově syntéze. Buď se jedná o biografické slovníky,³⁴ nebo o práce věnované pouze historikům zabývajícím se ruskými dějinami, opomíjející studium obecných dějin, byzantologie atd.,³⁵ o jejich časovém omezení nemluvě.³⁶

³¹ Tamtéž, s. 78.

³² Nečas, C.: Josef Macůrek a rozvoj studia dějin středoevropských a slovanských národů. *Časopis Matice moravské* 112, 1993, s. 322–323.

³³ Macůrek, J.: Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích, s. 70.

³⁴ Srov. Černobajev, A. A. (red.): *Istoriki Rossii. Biografii*. Moskva 2001; Dojkov, J. V.: *Samy-je znamenityje istoriki Rossii*. Moskva 2004; Sacharov, A. N. (red.): *Istoriki Rossii. XVIII – načalo XX veka*. Moskva 1996.

³⁵ Srov. Lačajeva, M. J. (red.): *Istoriografija istorii Rossii do 1917 g. I – II*. Moskva 2003.

³⁶ Materiál souvisí s širšími areálovými (v daném případě historiografickými) vědeckými i metodickými souvislostmi tradiční filologické slavistiky.